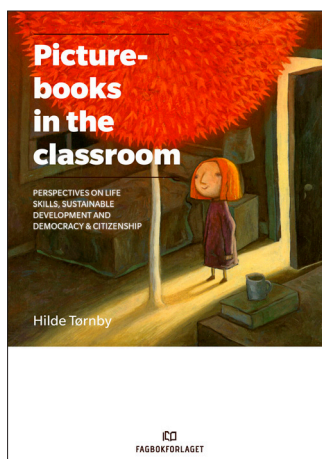

Review/Recension

HILDE TØRNBY
PICTUREBOOKS IN
THE CLASSROOM
Perspectives on Life Skills,
Sustainable Development
and Democracy &
Citizenship

Oslo: Fagbokforlaget, 2020 (156 s.)

Didaktiserade barnböcker eller barnböcker som didaktiseras? Vad är en önskvärd utveckling i vår tid? Frågan ställs på sin spets vid läsning av *DN Kultur* den 17 oktober 2020. Under vinjetten "Förebildslitteratur" följer rubriken "Vilka är kraven för att bli en pedagogisk förebild för barn och unga?". I samma kulturbilaga återfinns också en recension av Anna Höglunds *Barnet som inte kunde blunda*, där barnlitteraturtraditionens fostrande ansatser ter sig avlägsna men inte helt försvunna. Det är därför intressant att se hur Hilde Tørnby tar sig an uppgiften att skriva om bilderböcker med konstnärliga anspråk som undervisningsmaterial. Hur bilderböcker kan användas i klassrummet har hon en rad uppslag till i *Picturebooks in the Classroom. Perspectives on Life Skills, Sustainable Development and Democracy & Citizenship* (2020). Tänkta läsargrupper är enligt Tørnby (och förlaget) yrkesverksamma lärare och studenter.

Boken är indelad i två delar, "General perspectives on classroom practice and picturebooks" och "Perspectives on life skills, sustainable development and democracy & citizenship". Den första delen består av tre kapitel som syftar till att ge läsaren en överblick. Här ritar Tørnby en karta av bilderbokens möjligheter i klassrummet – genom arbete med bilderböcker kan rollspel iscensättas och elever aktiveras. Tørnby skriver också om bilderboken som medium och anknyter då till Maria Nikolajevas och Carole Scotts teoribildning i *How Picturebooks Work* från 2001. Tørnbys anspråk är stora: i rask takt får läsaren stifta bekantskap med mimesis-begreppet och teoribildning om bildtolkandets möjligheter. För att konkretisera sina reso-

©2020 A. Lyngfelt. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 3.0 Unported License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>), permitting all non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Citation: Barnboken - tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken - Journal of Children's Literature Research, Vol. 43, 2020 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v43.541>

nemang presenterar hon tre bilderböcker utan text: *Sidewalk Flowers* (2015) av JonArno Lawson, *Unspoken* (2012) av Henry Cole och *The Arrival* (2006) av Shaun Tan. Avslutningsvis diskuterar Tørnby didaktiska möjligheter med "det oväntade" – magin – i bilderböcker genom att skriva om Judith Kerrs *The Tiger Who Came To Tea* (1968) och Jon Klassens *This Is Not My Hat* (2012).

I bokens andra del går Tørnby vidare med det som hon menar går att lära sig explicit genom bilderboksanvändning. Hon ger exempel på böcker inriktade på ekokritik och visar hur bilderböcker kan läsas ekokritiskt. Dessutom visar hon hur matematiska och språkliga förmågor kan utvecklas genom bilderboksanvändning och för fram tanken att bilderböcker är lämpliga för samtal om tillhörighet. Att frågor som rör tillhörighet ("belonging") behandlas i bilderböcker gör böckerna lämpliga för utveckling av tankar om medborgarskap och demokrati, menar Tørnby. I denna del av boken förbinder hon också demokratiarbete med hållbarhetsmål, när hon visar hur boken *The Promise* (2013), av Nicola Davies, kan användas för didaktiska ändamål. Avslutningsvis, i kapitel 7, skriver Tørnby om "emotional literacy" och visar hur bilderböcker kan bidra till att läsare förstår sina egna och andras känslor. Hon visar också hur bilderböcker genom bilderna bäddar för känslolntryck. I samband med detta blir det uppenbart att Tørnby själv arbetar som konstnär, parallellt med sitt arbete med lärarutbildningar i Oslo.

För att återknyta till den inledande frågan om barnböcker i vår tid tenderar att didaktiseras – med målet att fostra – eller tillåts utgöra konstverk i sin egen rätt, kan *Picturebooks in the Classroom* läsas som ett svar: det går att utnyttja bilderböcker didaktiskt och samtidigt förhålla sig till böckerna som komplexa konstverk. I själva verket utgör böckernas komplexitet själva förutsättningen för det didaktiska arbetet. Att Tørnbys framställning är övertygande beror då inte enbart på att hon använder sig av bilderböcker som rymmer komplexa tolkningsmöjligheter utan på att hon själv använder sig av samma bilderböcker för olika ändamål – hon visar hur samma böcker kan tolkas och användas på en rad olika sätt. Detta hör till bokens styrka, det vill säga att Tørnby visar att en didaktisk användning av bilderböcker inte behöver innebära en beskuren och tillrättalagd konstupplevelse vid mötet med uttolkarna. Att hon lyckas med detta beror i hög grad på hennes förmåga att vända och vrida på bildberättande – till och med ett avsnitt om färglära finns med i boken.

Till bokens svagheter hör att den kan betraktas som teoretiskt grund. Ett antal forskare nämns och återkommer, som Nikolajeva och Scott, men fördjupande resonemang i form av problematisering

ring saknas. Nog skulle begrepp och teorier hämtade från forskning om bildspråk och bilderböcker kunna användas ungefär som i den färgcirkel som Tørnby återger, det vill säga för att skapa kontraster, djup och spänningsverkan? Då skulle Nikolajeva och Scott kunna gå i dialog med Gunther Kress och Theo van Leeuwen om skillnader mellan en litteraturvetenskapligt och språkvetenskapligt grundad bildanalys. Kristin Hallbergs ikonotext-begrepp skulle kunna utgöra en samlande punkt i kompositionen medan penseldrag från Ulla Rhedin och Mia Österlund skulle kunna bidra till nyanser och djupverkan i Tørnbys framställning.

Att "meningsskapande" ur ett didaktiskt perspektiv är komplext och omdiskuterat får inte heller utrymme. Här hade pedagogen (och filosofen) John Dewey, som omnämns i boken, kunnat ta plats som portalfigur och gå i dialog med den didaktiska "best practice-tradition" som återfinns i den anglosaxiska metodlitteratur där enbart klassrumssuccéer lyfts fram. Tørnbys text hade också kunnat kondenseras. Framställningen har en dragning åt truismer, som i "Many artists convey feelings through their use of colors" (133). Förgivettaganden, i form av påståenden som förblir oemotsagda, är dessutom svårsmälta – som detta: "Enabling children to make sense of pictures by analyzing colors enhances their emotional literacy" (138). För att vara övertygande skulle det krävas av Tørnby att hon både redde ut betydelsen av "literacy" här, och förklarade vad "emotional" betyder i kombination med "literacy". Först då skulle det vara möjligt att förstå och acceptera innebörden i påståendet (och det finns många påståenden i Tørnbys bok).

Vad Tørnby lägger fram som "life skills, sustainable development and democracy & citizenship" skulle också behöva förklaras. Dessa signalord, som finns med i bokens undertitel och fungerar som röda trådar i framställningen, representerar bråddjup av normativitet. Att använda dem som "perspektiv" blir snarare en kringgående rörelse än en lösning på problemet att det är svårt för läsaren att förstå vad Tørnby själv lägger in för betydelse i orden. Detta bidrar till att det är svårt att se poängen med att orden – som röda trådar – flätas samman. I kapitel 6 är det till exempel inte självklart att "life skills" hänger ihop med "citizenship" och att "life skills" har att göra med "emotional literacy". Om bilderboksanvändningen i klassrummet är en individuell eller kollektiv angelägenhet är inte heller oväsentligt, för på vems eller vilkas villkor sker utvecklande av "citizenship"? Är det möjligt att utveckla "citizenship" enbart genom att förstå hur andra människor "känner" genom utvecklad "emotional literacy"? Finns det inte andra hinder också, såsom strukturer som upprätt-

håller normer och möjliggör eller försvårar för enskilda och grupper att utveckla och manifesteras sitt medborgarskap? Här hade Tørnbys tankar om färgers samspel kunnat utvecklas genom Maria Laukkas idéer om vikten av att inte enbart se färger som uttryck för psykologiska skeenden utan också som kulturella uttryck. Till detta ska läggas att det ligger en motsättning, som hade kunnat utnyttjas kreativt, i Tørnbys uppfattning om att lärares insatser är avgörande vid arbetet med bilderböcker *samtidigt* som bilderböckerna talar direkt till eleverna.

Med detta sagt bör framhållas att Tørnby lyckas väl med att förmedla det som framstår som bokens egentliga kunskapsbidrag: att visa att det är möjligt att använda bilderböcker didaktiskt i klassrummet, utan att reducera dem som konstverk. Genom sina exempelanalyser lyfter hon fram de tolkningsmöjligheter som bilderna i bilderböcker erbjuder, och detta gör hon på ett trovärdigt vis. Greppet att tolka samma bilderböcker på flera olika sätt är givande och något som Tørnby skulle kunna utveckla framöver. Samtidigt visar boken – med all önskvärd tydlighet – att frågan om didaktisering av barnlitteratur behöver ytterligare belysning. Är vi på väg framåt eller bakåt ur ett konstnärligt och pedagogiskt perspektiv, om barnlitteraturforskning inte utnyttjas när klassrumsundervisning diskuteras, och pedagogisk forskning inte används när barnlitteratur placeras i klassrumsmiljö? Här återstår mycket att göra i skärningspunkten mellan barnlitteraturforskning och pedagogik – för barnbokens skull, och för eleverna och lärarna i klassrummet.

Anna Lyngfelt
Professor i svenska med didaktisk inriktning, docent i litteraturvetenskap
Högskolan Dalarna